

Makalenin Türü: Araştırma Makalesi
Geliş Tarihi: 01.11.2022
Kabul Tarihi: 24.11.2022

Türkiye’de Soğuk Savaş Döneminde Muhafazakâr Kesimlerin Kıbrıs Ve Dış Türkler Meselesine Yaklaşımı¹

Approach of The Conservative Groups in Turkey on Cyprus and Turks Abroad Matter During The Cold War Era

Ahmet İŞLER²

Abstract: The issue of Turks abroad is the concept referring Turkish people outside of the Republic of Turkey. Since the Second Constitutional Period, a close interest in Turks outside the Ottoman State has been observed in conservative publications. While Turkey's domestic and foreign policy issues outside Turkey during WWII pushing the matter into background, there has been considerable debate and the resolution among intellectuals and different views were asserted. In this context, embracing Cyprus and Turkish Cypriots is one of the most prominent characteristics of conservative thought. It can be said that they have displayed this sensitivity both in their publications and actions since the 1950s when the Cyprus problem arose. Another subject of conservative philosophers is the Turks in Russia, Greece and other regions. In the study, the approaches of conservative thinkers to the subject will be discussed with the periodicals they published at the end of the Single Party period.

Keywords: Turks Abroad, Cyprus Problem, Conservatism

Öz: Dış Türkler meselesi Türkiye Cumhuriyeti sınırları dışında kalan Türkleri ifade eden kavramdır. II. Meşrutiyet döneminden beri Osmanlı Devleti dışındaki Türklere yakın bir ilgi muhafazakâr yayınlarda göze çarpmaktadır. II. Dünya Savaşı’nda Türkiye’nin iç ve dış politikası dış Türkler konusunu ikinci plana iterken, aydınlar nezdinde Rusya’daki Türklere alakalı farklı görüşler ortaya konmuş ciddi tartışmalar ve ayrışmalar yaşanmıştır. Ayrıca Muhafazakâr düşünce açısından Kıbrıs ve Kıbrıs Türklerini sahiplenme en belirgin vasıflardandır. Kıbrıs sorunun ortaya çıktığı 1950’lerden itibaren gerek yayınlarında gerekse de eylemlerinde bu duyarlılığı gösterdikleri söylenebilir. Muhafazakâr düşünürlerin ilgilendiği diğer bir konu Rusya’daki, Yunanistan’daki ve diğer bölgelerdeki Türklere dir. Çalışmada Tek Parti dönemi sonlarında çıkarttıkları süreli yayınlarla muhafazakâr düşünürlerin konuya yaklaşımları ele alınacaktır.

Anahtar Kelimeler: Dış Türkler, Kıbrıs Meselesi, Muhafazakârlık,

¹ Bu makale, “*Türkiye’de Muhafazakar Düşüncede Milliyetçilik (1939-1970)*” adlı doktora tezinden üretilmiştir.

² Dr. Öğr. Üyesi, Bitlis Eren Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, Bitlis/Türkiye, ahmet_isler@hotmail.com ORCID: orcid.org/ 0000-0002-9742-1260

Giriş

Dış Türkler meselesi Türkiye Cumhuriyeti sınırları dışında kalan Türkleri ifade eden kavramdır. Bu durum aslında Osmanlı Devleti'nin toprak kaybı yaşadığı dönemden beri sınırların ötesinde kalan Türkleri de ifade etmektedir. Osmanlıdan ayrılan topraklardan Anadolu'ya göç etme imkânı bulamayan Türkler bu bölgelerde sorunlar yaşamaktadır. Bu dönemde Balkanlar ve Kafkasya'da Müslüman Türk nüfusunun ölüm, sürgün ve asimilasyonu söz konusudur. Nitekim II. Meşrutiyet dönemi mecmualarından biri olan *Sırat-ı Müstakim*' de Osmanlı Devleti dışındaki Türklere yakın bir ilgi gösterilmiştir. Derginin birçok sayısında Osmanlı Devleti sınırları dışındaki Türklerle ilgili haberlere rastlanmakta, sorunlar dile getirilmektedir (*Sırat-ı Mustakim*, 1908: 300). Osmanlı Devleti'nin yıkılışından sonra da Dış Türkler meselesi devam edegelmiştir. Atatürk de Türkiye sınırları dışında kalan köken ve dil olarak Türk olan toplulukların varlığına önem atfetmiştir. Dış politikada Türklerle ilgilenmeyi Türk milletinin “tarihi ve ilmi oluşumundaki asaletine” ve dayanışmasına zarar vermeyeceğini düşünmüştür (Atatürk, 2010: 47).

II. Dünya Savaşı yıllarında Türkiye'nin iç ve dış politikası dış Türkler konusunu ikinci plana iterken, aydınlar nezdinde Rusya'daki Türklerle alakalı farklı görüşler ortaya konulmuş, ciddi tartışmalar ve ayrışmalar yaşanmıştır (Tüzün, 1998: 120-134). Dış Türkler meselesi söz konusu zaman aralığında daha çok Sovyetler Birliği'ndeki Türkleri ifade etmektedir. Zira Türklerin sayıca en fazla olduğu bölge Sovyetler Birliği'dir. Ayrıca Yusuf Akçura'nın “Üç Tarz-ı Siyaset” adlı makalesinde dile getirdiği Türklük değerlendirmesinde Türk birliği vurgusu Çarlık Rusya'sındaki Türklerle birlikteliği kapsıyordu. II. Meşrutiyet döneminde dış Türkler meselesi Turancılık fikir akımı doğrultusunda bir dış politikaya dönüşmüştür (Tüzün, 1998: 24). Bu anlayış Cumhuriyet döneminde de taraftar bulmuş, konu ideolojik tartışmalara sahne olmuştur. II. Dünya savaşı öncesi ve sonrasında hükümetin politikaları doğrultusunda Türkçü-Turancı düşünce arasında kriz yaşanmasına sebep olmuştur.

Türkçü Turancı düşünce ile resmi milliyetçiliğin gerilim yaşadığı II. Dünya Savaşı yıllarında, Türkiye'nin Batılı ittifaka katılması ve Türkçü akımın tasfiyesiyle sonuçlanmıştır. Bundan sonra milliyetçi, muhafazakâr ve mukaddesatçı kesim milli cephe adını verdikleri sağda sol ile mücadele eden bir konumda bulunmuşlardır. Muhafazakâr kesim Atsız'ın milliyetçi anlayışını tasvip etmediği halde CHP'ye karşı duruşundan dolayı ona sempati ile bakmıştır. Ayrıca Nihal Atsız başta olmak üzere, Nurettin Topçu ve Peyami Safa gibi kimi düşünürler farklı çizgilerde olmasına rağmen II. Dünya Savaşı yıllarında Almanya ve Hitler'e sempati duymuşlardır. Bu düşünürlerde Orta Asya'yı ve Kafkasya'yı yutmuş ve ilk fırsatta rejimini Türkiye'ye ihraç etmek isteyen komünist Rusya'nın korkusu vardı. Bu anlamda devrin bütün antikomünistleri Almanya'nın zaferini temenni etmekteydiler (Ayvazoğlu, 2013: 124). Atsız, solcularla Türkçüler arasında yaşanan çatışmanın sorumluluğunu komünizmi desteklemekle itham ettiği CHP yönetimi ve Milli Eğitim Bakanı Hasan Ali Yücel'e yüklemiştir. Bu suçlamalar üzerine İstanbul Sıkıyönetim Komutanı'nın emriyle kırktan fazla kişinin yakalandığı, yirmi üç kişi hakkında yıkıcı bir ideolojiyi yaymak suçundan dava açılmıştı. Sanıkların hükümeti devirerek, ırkçı-Turancı ilkelere dayalı bir devlet kurma suçlamaları hükümet bildirisinde yer almıştı. İnönü, 19 Mayıs kutlamalarında söz konusu gençleri ve ideolojilerini kınayan bir konuşma yaptı. Kendilerinin Türk milliyetçisi olduğu fakat ırkçılığı tasvip etmediğini beyan eden İnönü, konuşmasında

gençliği ve halkı, CHP ve Kemalizm ilkelerinden sapmaya karşı uyanık olmaya çağırıyor (Özdoğan, 2001: 89-90). İnönü buradaki konuşmasından bir gün sonra verdiği söylevde Sovyetler Birliği’ne mesaj vermiştir. Burada amacın bir grup genci cezalandırmak değil aynı zamanda Sovyetler Birliği’nin gözüne girmek de amaçlanmıştır (Özdoğan, 2001: 125). Bernard Lewis’e göre de “Panturanistlerin 1944 Eylülünde yargılanıp mahkûm edilmeleri, aşikâr bir şekilde Sovyetler Birliği’ni yatıştırma çabası idi.” (Lewis, 1993: 301). Ayrıca “İrkçılık-Turancılık” davasında muhafazakâr düşüncedeki bazı simalarda Atsız ile birlikte yargılanmıştı (Çolak, 2014: 137).

Soğuk Savaş yılları arasında muhafazakâr milliyetçiler dış Türkler’e yakın ilgi göstermiştir. Bu bağlamda Muhafazakâr düşünce açısından Misak-ı Milli sınırları dışında kalan Kafkaslar, Balkanlar ve Kıbrıs Türklerini sahiplenme en belirgin vasıflardandır. Söz konusu kesim gerek yayınlarında gerekse de eylemlerinde bu duyarlılığı gösterdikleri söylenebilir.

Kıbrıs ve Dış Türkler Meselesi

Kıbrıs 1571 yılında Osmanlı idaresine girmeden önce farklı milletlerin hâkimiyeti altında kalan stratejik öneme sahip bir adadır. Osmanlı Devleti’nin gerilemeye başladığı dönemde adanın idaresini İngiltere’ye bırakmak zorunda kalmıştır. Rus tehlikesine karşı geçici olarak İngilizlere bırakılan ada bir daha geri verilmemiş, sonraki süreçlerde Türkiye ve Yunanistan arasında uyuşmazlığa ve uluslararası bir soruna dönüşmüştür. Türkiye’nin dış politikası Misak-ı Milli sınırlarını vatan sayan ve dış politikada “Yurtta Sulh, Cihanda Sulh” politikası iken; Yunanistan ise Megali İdea parolası ile genişleme, yayılma ve Kıbrıs’ı ülkesine katma politikasını gütmüştür (Eroğlu, 2002: 737). Nitekim Rumlar II. Dünya Savaşı ortamında kurulacak yeni statüde bu fırsatı kaçırmak istememiştir. II. Dünya Savaşı’ndan sonra Rumlar, Kıbrıs’ın Yunanistan’a bağlanması amacıyla Enosis faaliyetine hız vermiştir. Rumlar 1954’te Birleşmiş Milletlere başvurarak Kıbrıs’ın Yunanistan’a bağlanmasını talep etmiş, buna olumlu cevap alamayınca adada huzursuzluklar çıkarmaya başlamışlardır. Adada Rum kesiminin taşkınlıkları ve Türklere saldırıları Türk hükümetini ve kamuoyunu rahatsız etmiştir. 1956’da Türkiye “Taksim” tezini savunarak adada siyasi temsilcilerin Türk ve Rumlardan oluşmasını istemiştir. Buna karşılık Yunan tarafı self-determinasyon teklifini öne sürmüştür. Yunan tezinin reddedilmesiyle E.O.K.A terör örgütü Türklere karşı saldırılara başlamış ve katliamlara girişmiştir. Türkiye, adanın taksimi tezinde kararlı davranmış, Kıbrıs’ta ve Türkiye’de “Ya Taksim ya ölüm” sloganlarıyla mitingler yapılmıştır. 1950’lerde başlayan olaylar 1960 yılında Kıbrıs’ın İngiltere, Yunanistan ve Türkiye öncülüğünde adanın bağımsızlığına kadar sürmüştür. Ancak kısa süre sonra Rumların tekrar huzursuzluk çıkarmasıyla adada gerginlikler artmış, bu huzursuzluk 1964’te doruğa tırmanmıştır. Kıbrıs’ta yaşanan olaylar 1974 Barış Harekâtı’na kadar sürmüştür (Tuna, 2016: 85; Vatanserver, 2012: 1526; Özersay, 2009: 5).

Kıbrıs meselesi, 1950’lerden 1974’e kadar Türkiye için en önemli dış politika meselelerinden birini teşkil etmiştir. Türk Basını, Kıbrıs konusunu yakından takip etmiş ve kamuoyunun dikkatini çekmiştir. Kıbrıs’taki terör eylemleri en çok *Hürriyet* gazetesinde ele alınmış, gazete Kıbrıs’a dair duyarlılığında diğer gazetelere nazaran milli duyguları üst seviyede tutmaya çalışmıştır. Türkiye’nin garantörlük haklarına dayanarak yaptığı girişimler

Soğuk Savaş Dönemi şartlarında yeni bir dönem başlatmıştır (Küçüköğlü, 2011: 811-812). 1963'te CHP yönetiminin, “taviz verilmeyecek” dış politikası Kıbrıs hususudur (Ulus, 1963: 1). Kıbrıs meselesi yönetimler nezdinde “Milli Dava” olarak görülmüş, Türkiye bu konuda Kıbrıs Türklerinin haklarını korumada hassasiyet gösterecek bir politika izlemiştir.

Kıbrıs meselesinde milliyetçi ve muhafazakâr çevreler gazete ve dergileriyle olduğu gibi eylemleriyle de Kıbrıs Türk'ünün yanında yer almış ve hükümetlerin Kıbrıs'ı önemseyen politikasını desteklemişlerdir. Kıbrıs bu yönüyle tüm kesimler için milli bir mesele haline gelmiştir. Necip Fazıl Kısakürek tarafından çıkartılan *Büyük Doğu* adlı gazete 1954 yılından itibaren Kıbrıs meselesini yakından takip etmiş, Kıbrıs tarihi ile ilgili bilgiler vermiş ve Kıbrıs “milli dava” olarak nitelenerek Türkiye'nin “baş meselesi” olarak görülmüştür (*Büyük Doğu*, 1954: 8). Necip Fazıl, Kıbrıs'ta Türklere saldırılar karşısında tüm dünyanın suskun olduğunu belirtmiş ve “İşkenceyle Kıydıkları Ada, Şehidimize” adlı bir şiir kaleme almıştır (*Büyük Doğu*, 1964: 2). Kısakürek duygularını şu mısralarla dile getirmiştir:

Bırak ağlasın!

Bayrak ağlasın!

Öldü...Doğuran

Kısrak ağlasın!

Peygamber atı

Burak ağlasın!

Dövünsün kılıç

Mızrak ağlasın!

İnsanlar yakın

Irak ağlasın!

Adada deniz

Toprak ağlasın!

Bırak, ağlasın

Bayrak ağlasın

1958 yılında Rumların adada Türklere karşı saldırıları ve Kıbrıs'ı Yunanistan'a bağlama girişimlerine karşı yapılan mitinglerde, “Ya Taksim Ya ölüm”, “Kıbrıs Türktür ve Türk kalacaktır”, “Kuvvet Kaynağımız, Damarlarımızdaki Kandır”, “Kıbrıs'ı Yunanistan'a Terk Etmeyeceğiz”, “İrkdaşlarımızı Ergeç Esaretten Kurtaracağız”, “Yunanistan'a Haddini Bildireceğiz” gibi sloganlar atılmış ve dövizler taşınmıştı. Bu sloganlar muhafazakâr neşriyatta da yer almış ve Kıbrıs milli bir mesele olarak sahiplenilmiştir. Haziran 1958'de Eminönü Öğrenci Lokali'nde, Necip Fazıl ve Avukat Bekir Berk tarafından bir konuşma yapılmıştı. Bu konuşmada, Lozan konferansında “kayıtsız şartsız” İngiltere'ye terk edilen Kıbrıs üzerinde Türkiye'nin haklarının bulunduğu söylenmiştir. Kıbrıs Türklerinin hakkını korumak davası, memlekette bir “heyecan dalgası” yaratmıştı. Bu konuşmada Kıbrıs davası, Viyana'dan beri “imha edilmek istenen ve Anadolu'ya sıkıştırılan Türk milletinin” “direniş” ve “hareket”e geçişinin delili (*Sebilürreşad*, 1958: 359-360) olarak sunulmuştur. Bu

konuşmalarda Lozan Anlaşması’nı imzalayanlar “basiretsizlikle” suçlanmış, Kıbrıs meselesinde asıl düşmanın İngiltere olduğu belirtilmiştir. Çünkü Birinci Dünya Savaşı’nda Yunanlıları Türklere saldırtan da İngilizlerdi. Yine Arapları Osmanlı Devletine karşı kışkırtan ve hilafeti ortadan kaldıran da İngilizlerdi. İngilizlerin hedefi sadece Türklük veya Müslümanlık değil, “insanlık düşmanlığı”ydı. Hatta İngiltere kendi menfaati için tüm dünyayı ateşe atabilirdi. Kıbrıs meselesi ile ilgili yapılan konferansta İngilizlerin politikası teferruatıyla aktarılmıştır. İngilizlerin Müslüman/Türk düşmanlığının asıl sebebi “Türk milletinin asırlardır, İslâmiyetin koruyucusu, yardımcısı, bayraktarı ve İslâm âleminin lideri” (*Sebilürreşad*, 1958: 361) olmasından kaynaklandığı ileri sürülmüştür.

Kıbrıs Meselesi’nde, Enosis davasının ve Kıbrıs’ta dökülen kanların sorumlusu “çetecilerin elebaşısı Makarios” olduğu söylenerek ona şöyle seslenilmiştir: “Bay Başpapaz! Vatansaver ve milliyetçi Türk çocukları sizden daha az cesur değildir. Hiç bir tehlike bizi Türk milletine hakikatleri söylemekten, gerçek tehlikeyi anlatmaktan, yılanın başını göstermekten men’edemez.” Kıbrıs meselesinde “Türk’e Türkten başka dost olmadığı” ileri sürülmüş, Kıbrıs hususunda “Allaha ve Mehmetçiğe” güvenildiği zikredilmiştir (*Sebilürreşad*, 1958: 363).

1964 yılında Türklere yapılan saldırılar artınca, yaşanan zulümler üzerine milliyetçi muhafazakâr kesim, hükümete askeri müdahale yapması konusunda baskı yapmıştır. Kemal Fedai Coşkun tarafından çıkartılan *Fedai* dergisi, “Kıbrıs’ta Yunan Mezalimi, Ağla Ey Türk” başlığını taşıyan haberde, Kıbrıs’ta yaşanan zulümler için nutukların atılması ve mitinglerin yapılmasının anlamının olmadığı, fiili olarak adaya müdahale edilmesini istemiştir. Dergi, Kıbrıs’ta yaşanan olayları şu duygularla ifade etmiştir: “Eskiden Kıbrıs yaylalarında Bozkurtlar ulurdu. Sedaları Anamur dağlarına vururdu. Onlar hayâl oldular. Şimdi feryat sesleri geliyor. 20. asır medeniyeti ortasında hayvan boğazlar gibi katledilen insanların canhıraş feryadları geliyor?” (*Fedai*, 1964: 2).

Kıbrıs Meselesi Milli Türk Talebe Birliği (MTTB)’nin gündeminde en önemli milli konularından birini teşkil etmiştir. MTTB Başkanı Yüksel Çengel, ABD başkanı Johnson’un mektubuna karşı bir mektup yazmış ve ABD’nin tavrı kınanmıştır. Çengel, mektubunda ABD’yi dünya lideri olarak tanımlamış, “Türk dostluğuna” vurgu yapmıştı. ABD’nin Kıbrıs meselesindeki tavrının gençler tarafından hoş karşılanmadığının belirtildiği mektupta ABD’den Kıbrıs mevzusunda desteğinin istenildiği mektup şöyle sonlandırılmıştır:

“Türk milletinin gençleri olarak, haklı milli davamız Kıbrıs meselesinde NATO içerisinde bağlaştığımız, Kore’de silah arkadaşımız Amerikan milletinden ve onun sayın yöneticilerinden davamız gerçeklerine uygun bir davranış, daha yakın bir ilgi ve daha kuvvetli bir destek beklemekteyiz. Kıbrıs davasında Türk haklarının barışı, adaletin ve Batı dünyasının savunduğu ideallerin başarısı olacaktır” (Duman & Yorgancılar, 2018: 88).

Kıbrıs meselesi hakkında 11 Kasım 1968 tarihinde MTTB başta olmak üzere diğer milliyetçi teşekküller Taksim’de büyük bir miting yapmıştı. Kıbrıs mitinginde, “Ordu Kıbrıs”, “Tural Paşa Hazırız”, “Türkler Müslüman Kaldıkça Kıbrıs Bizimdir”, “Hedef Kıbrıs” gibi dövizler taşınmış, konuşmalarda Kıbrıs’a askeri müdahale yapılması, patrikhane ve ruhban okulunun yurt dışına çıkartılması ve Ayasofya’nın tekrar camiye dönüştürülmesinin Yunanistan’a iyi bir cevap olacağı dile getirilmiştir. Savaş ihtimali

üzerine MTTB, “Kıbrıs Gönüllüler Ordusu” kurmak amacıyla faaliyete geçmiş, kısa sürede buraya 14.000 gönüllü kaydı alınmıştır (Burak, 1969: 49).

Mücadele Birliği, *Yeniden Milli Mücadele* (YMM) adlı dergilerinde “Kıbrıs’ın feryadına kulak veriniz” manşetini kullanarak Kıbrıs hususunda duyarlılık göstermiştir. Ayrıca “Milli Mücadeleciler” Kıbrıs’ta Türkler’e karşı yapılan katliamların sorumluluğunu Türkiye’nin “gayr-i milli” dış politikasına bağlamıştır. Onlara göre Türkiye II. Dünya Savaşı’nın getirdiği ortamda tarihi hakkı olan Kıbrıs üzerinde etkin bir politika yerine “korkak, mütereddit, renksiz ve milli hedeflerden uzak” dış politika göstermiştir. Bu durum Rumlar’a cesaret vermiştir. DP yönetimi Kıbrıs meselesinde milli bir politika izlese de süreklilik arz etmemiştir. 1960’tan sonra Kıbrıs Türkleri sahipsiz kalmıştır. Hâlbuki Türkiye, “Türk’ün din ve kan kardeşi olan milyonlarca insanın esaret ve ızdırabının sembolü”ydü ve politikasını buna göre yapmalıydı. YMM konu ile ilgili şu ifadeleri yazmıştır:

“Milletimizin hayatını garanti altına alacak gerçekten hür, gerçekten milli ve kudretli Türkiye: Bütün insanlığın zulme karşı hürriyetinin davacısı hamî devlet. İslam aleminin manevî, kültürel ve siyasî önderliğini yapacak kuvvetli millet ve esir Müslüman Türklerin hürriyeti davasını benimseyen milli politika hedefine vardığı gün, bütün meseleler gibi Kıbrıs meselesi de, milletin haysiyetine uygun şekilde çözülecektir.” (*Yeniden Milli Mücadele*, 1970: 14).

1974 Kıbrıs Harekatı’na kadar muhafazakâr ve milliyetçi tüm çevreler Kıbrıs’a ehemmiyet vermiş ve Kıbrıs meselesi milli duyguyu sürekli canlı tutmuştur. 1974 yılında MTTB’nin yayın organı olan *Milli Gençlik* dergisi, Necip Fazıl ve Mustafa Müftüoğlu ile bir röportaj gerçekleştirmiştir. Bu röportajda Necip Fazıl, Türkiye’de Kıbrıs meselesine hakkıyla önem verilmediğini ifade etmiş, Yunan, İngiliz, ABD ve Rusya’nın politikalarını izah etmeye çalışmıştır. Müftüoğlu ise Kıbrıs’ın tarihi yönünü özetledikten sonra, Türklerle asırlardan beri düşmanlık beslendiği ve bu düşmanlığın son örneğini de Kıbrıs’ta Rumlar tarafından görüldüğünü ifade etmiştir. Ona göre, Türk ordusunun adaya harekatı Türklerin haklarını korumak ve dünyaya Türk askerinin şanını göstermek babında önemli bir gelişmedir (*Milli Gençlik*, 1974: 17-24).

Muhafazakâr düşünürlerin ilgilendiği diğer bir konu Rusya’daki, Yunanistan’daki ve diğer bölgelerdeki Türklerdir. Bu dönemde Anadolu coğrafyası dışındaki Türkler hakkında “Esir Türkler”, “Esir Türk İlleri” gibi ifadeler kullanılmıştır. Osman Yüksel Serdengeçti’nin “Hıra Dağı Kadar Müslüman, Tanrı Dağı Kadar Türk” terkibi onu diğer muhafazakâr düşünürlerden ayırmaktadır. Bu bakımdan Serdengeçti’nin Turancılık görüş ile muhafazakarlığı terkip ettiği görülmektedir. Serdengeçti Rusya’daki dış Türklerin hepsine birden “Türkistan” adını vermiş, manasının bütün “esir Türk yurtları” olduğunu belirtmiştir. Serdengeçti’ye göre Türkiye’nin dış politikasından dolayı Türkler ihmal edilemezdi. “Türkiye Türkleri, esir Türk kardeşlerinin davaları ile ilgilenmekle, uğraşmakla kat’iyen zaafa uğramaz”dı. Serdengeçti Türkiye’deki Türklerin “dış Türklerin davalarıyla” ilgilenmediği için zayıfladığını düşünmüştür (*Serdengeçti*, 1960: 14). İslam dünyasının birçok coğrafyasına duyarsız kalmayan *Serdengeçti*, Türk dünyasına özellikle Sovyetlerdeki Türklerle özel bir ilgi göstermiştir. Türkistan’ı yakından takip eden *Serdengeçti*, “Türklüğün Perişan Hali” adlı yazı köşesinde duygularını şöyle dile getirmiştir: “Ben bir Türküm!.. Perişanım!.. Çünkü Türklük perişan!.. O ağlarken ben gülemem, O ölürken ben kalamam!..” (*Serdengeçti*, 2016: 199). Sovyetlerdeki Türklerin ve Türklüğün “kızıl cellatlar” tarafından yok edildiği, “kanlı Balkanlarda” Sırp milliyetçileri ve Bulgar komünistlerin yüz binlerce

Müslüman Türk’ü imha etmekle meşgul olduğu, İran’da Türklerin Türkçe konuşmaları ve Türkçe neşriyat çıkarmalarının yasak olduğu gibi konuları aktaran Serdengeçti, “Türklüğün perişan hali”ni betimlemiştir. Serdengeçti, Türkiye’de bile Türklüğe düşman olanların olduğunu belirterek Türklüğün yok edildiğini, hükümetinde buna ses çıkarmadığını eleştirmiştir. Müslüman Türklerin tek hamisinin Türkiye olduğunu ifade eden Serdengeçti, “perişan” halde bulunan Türklere şöyle seslenmiştir:

“Ey kimsesiz insanlar! Kanlı Makedonya dağlarından, Pamir yaylasına, Altay dağlarından İtil-Oral vadilerine kadar uzanan ülkelerde, kızıl zorbaların zulmü altında, can veren, can çekişen kardeşler!.. Ey Sibirya’nın uçsuz bucaksız, donmuş, topraklarında yatan genç sıcak vücutlar!.. size sesleniyoruz: bir gün gelip intikamını alacağız!..” (*Serdengeçti*, 1949: 6).

Serdengeçti görüşlerinde Türk hükümetinin Turancılık karşıtı politikasını eleştirirken aynı zamanda Sovyetlerdeki “esir Türkler” üzerinden komünizm eleştirisi yapmaktan da geri durmamıştır. Aynı zamanda yaşanan zulümlerin gerçek kaynağının komünizm olduğunu da ileri sürmektedir.

Necip Fazıl için Anadolu Türklüğü öncelikli olmasına ve Turancılık düşüncesini benimsememesine rağmen (*Büyük Doğu*, 1944: 2) Kıbrıs meselesinde olduğu gibi Anadolu dışındaki dış Türkler meselesinde de duyarlıdır. Bu hususta Ağustos 1965 yılında MTTB lokalinde verdiği “Esir Türkler” adlı konferansta Rusya ve Çin’deki Türklerin ahvalini gözler önüne sermiştir. Necip Fazıl, şimdilik esir Türkleri anmakla yetindiklerini, zamanı gelince Türkiye dışındaki Türkleri kurtaracağını belirtmiştir. Öncelikle Türkiye’deki Türklerin kurtarılmasını savunan Necip Fazıl, “manen esir olan ruhi duvarları yıkmadıkça” dışa yardım etmenin imkansızlığını vurgulamıştır (Kısakürek, 1965: 16).

Diğer muhafazakâr milliyetçi dergi olan *Fedai*, dış Türklerle olan kültürel münasebetlerini arttırmak ve Sovyetler Birliğindeki Müslüman Türkler hakkında daha fazla bilgi sahibi olmak için Dışişleri Bakanlığı’na bağlı bir “Dış Türkler Dairesi” açılmasını gerekli görmüştür (Fedai, 1963: 11). Dergi yazarlarından Hızır Bek Gayretullah tarafından kaleme alınan “Turancılık ve Dış Türkler” yazısı, Türkiye’nin sınırları dışında Türklerin bulunduğu ve onlardan söz etmenin birtakım çevrelerce “kafatasçılık ve şovenistlikle” itham edildiğinin sitemiyle başlamıştır. Gayretullah yazısında “Dış Türkler” tanımını şu şekilde ele almıştır:

“Tarih, Türk milletinin Orta Asya’dan türediğini, eski dünyanın üç kıtasında at oynattığını kaydetmektedir. Biz, Çin seddinden Viyana kapılarına, Urallardan Yemen’e, Hindden Sahralara kadar büyük imparatorluklar kurmuşuz. Yıllar asırlar geçmiş ve biz, son imparatorluğun son parçası olan Anadolu’da kala kalmışız. Peki, o topraklarda hiç, bizden bizim kanımızdan olanlar kalmadılar mı? Kaldılar, işte, bugünkü durumlarıyla, bu Türk topluluklarına ‘Dış Türkler’ diyoruz.”

Dış Türkler, yazara göre Türkistan, Kafkasya, Azerbaycan, Kerkük, Kıbrıs, Gümülçine, Balkanlar ve Kırım’da sayıları Türkiye’deki Türk nüfusundan 2-3 kat fazla olan kitledir. Yazar dış Türklerin halini şu cümlelerle ifade etmiştir:

“Moskof bir taraftan bu Türk illerine pranga vururken, öte yandan da Çinlerle birlikte günümüzden bir buçuk, iki asır önce Türkistan’a pençe atıyorlar. Moskof ve Çin, komünizme

kaymalarıyla de bütün felâket ve mezalimler hususiyetle Müslüman Türkleri buluyor. Ama Türkler, Türklük haysiyetine; İslâmlık şerefine halel getirmiyorlar. Demirperde gerisinde Neron'un arenasında gaddar hayvanlarla pençeleşen masum gladyatörler gibi, kızıl pençelerine göğüs geriyorlar.” (*Fedai*, 1964: 5).

Her türlü emperyalizmin son bulduğu zamanda “mazlum Türklerin” haklarını savunmanın neden suç olduğunu soran Gayretullah, esaretteki Türklerin davalarını “hür insanların gözü önüne sermek” ve dış Türklere manevi destek olmayı “milli ülkü” açısından önemli olduğunu belirtmiştir (*Fedai*, 1963: 5).

Mücadele Birliği'nin yayın organı *Yeniden Milli Mücadele* dergisi, “Esir Türk İllerinden ve İslâm Âleminden” başlığıyla bu konuyu sayfalarına taşımıştır. Dergi haberinde Kızıl Çin ve Komünist Rusya'nın zulmü altındaki Doğu Türkistan'da Türklere yapılan zulme ve asimilasyona değinmiştir. Yazının içeriğine göre, aynı zulüm ve asimilasyon Doğu Türkistan ile sınırlı değildi. Bu zulmün diğer örnekleri Yunanistan'daki Türklere de yapılmaktaydı. Türkiye'de gelişen “Milli Mücadele” Batı Trakya'daki “Helen emperyalizmine” son vereceğini ve anti-emperyalist mücadelenin zaferle sonuçlanacağını belirtmektedir (*Yeniden Milli Mücadele*, 1970: 14). Türk illerinin dışında Çad ve Hindistan gibi uzak bölgelerde Müslümanların dertleriyle ilgilenen YMM, Kıbrıs meselesine yakın ilgi göstererek hemen hemen her sayıda bu konuyu gündemine taşımıştır (*Yeniden Milli Mücadele*, 1970: 4).

Sezai Karakoç, Türkistan ve Doğu Türkistan'ın esaret altında olmasını İslam dünyasının parçalanıp bölünmelerine ve liyakat sahibi yöneticilerin olmamasına bağlamıştır. Ona göre Osmanlı Devleti'nin yıkılmasıyla İslam dünyasında sorunlar daha da artmıştı ve Osmanlı Devleti'nin yerini dolduracak henüz bir devlet çıkmamıştı. Bundan dolayı diğer Türk illeri olan Azerbaycan ve Özbekistan da esirdir. “Eğer Osmanlı Devleti yıkılmamış olsa ve güçlü bir devlet olarak yaşama yolunu bulsaydı, Doğu Avrupa'nın şu elli yıllık esareti mümkün olur muydu? Filistinlilerin başına gelen felaket mümkün olur muydu” (Karakoç, 1990: 15) diyen Karakoç, Türk ve İslam dünyasının yaşadığı krizi buna bağlamıştır. Bu esareten kurtulmanın yolunu da İslam dünyasının yeniden dirilişi ve birliğiyle mümkün olabileceğini düşünmektedir.

Muhafazakârların dış Türkler meselesinde öne geçen meseleleri Kıbrıs veya Rusya'daki Türkler olmasına rağmen Türkiye sınırları dışındaki tüm Türkler ilgi alanlarıdır. Bu bağlamda Türkiye'nin siyasi sınırları dışında kalan Türk nüfusunun bulunduğu yerler ihmal edilmemiştir. Buna göre Musul, Kerkük ve Batum vatan topraklarıydı ve Türkiye'nin siyasi sınırlarının dışında bırakılması Lozan Anlaşması'nı imzalayanların “basiretsizliği” idi. Ancak buralar yine de “vatan” olmaktan çıkmamıştı (*Sebilürreşad*, 1958: 359-360). Ayrıca MTTB tarafından 1958'de Batı Trakya Türklerine yapılan zulümler gündeme getirilmiş, 1959'da Irak Devlet Başkanına bir telgraf gönderilerek “Rusya'da yıllardır yapılmakta olan Türk katliamlarının benzerinin yine komünistlerce Kerkük'teki “ırktaşlara” aynı ideolojik gayelerle yapılmak istendiği” ifade edilmiştir (Taylak, 1969: 253-264).

II. Dünya Savaşı ve sonrasında yoğun tartışmalara sahne olan dış Türkler meselesi hem iç politika hem de dış politikayı etkilemiştir. İktidarların konuya yaklaşımının yanında aydınlar nezdinde de farklı yaklaşımlar söz konusudur. Soğuk Savaş sonrası ise dış Türkler meselesi gündeminden düşmemiştir.

Sonuç

Muhafazakâr düşüncenin dış Türkler meselesine milli duygularla yaklaşımı ve dış Türkler hususundaki hassasiyetleri bariz bir şekilde görülmektedir. Rusya’daki Türkler hususunda ise komünizm karşıtlığıyla birlikte ele alınan bir yaklaşım söz konusudur. Burada dış Türklerin bağımsızlığı ve Türk Birliği hususu Türkiye’deki sağ-sol ideolojilerin fikri tartışmaları gölgesinde yapıldığı görülmektedir. Kıbrıs meselesinde ise milliyetçi ve muhafazakâr çevreler gazete ve dergileriyle olduğu gibi eylemleriyle de Kıbrıs Türkünün yanında yer almış ve hükümetlerin Kıbrıs’ı önemseyen politikasını desteklemişlerdir. Kıbrıs bu yönüyle tüm kesimler için milli bir mesele haline gelmiş ve milliyetçiliği diri tutan bir olay olmuştur.

Muhafazakârlar açısından dış Türkler meselesinde öne geçen konu Kıbrıs ve Rusya’daki Türkler olmasına rağmen Türkiye sınırları dışındaki tüm Türkler de ilgi alanlarıdır. Bu bağlamda Türkiye’nin siyasi sınırları dışında kalan Türk nüfusunun bulunduğu yerler ihmal edilmemiştir. Onlar Musul, Kerkük ve Batum gibi yerleri vatan toprakları gibi görmekte ve buraların Türkiye’nin siyasi sınırlarının dışında bırakılmasını Lozan Anlaşması’nı imzalayanların “basiretsizliği”ne bağlamışlardır. Bu fikriyatla gerek yayın organlarında gerekse de miting meydanlarında Türkiye dışındaki Türklerin hakları savunulmaya çalışılmıştır. Necip Fazıl Kısakürek, Sezai Karakoç, Osman Yüksel Serdengeçti gibi isimlerin yanında Yeniden Milli Mücadele Birliği ve Milli Türk Talebe Birliği gibi kuruluşlar da konuya hassasiyet göstermişlerdir.

Kaynakça

“İslam ve Türk Alemleri: Rusya Müslümanlarında Dil ve Edebiyat”, *Sırat-ı Müstakim*, C. 1, S. 19, 31 Aralık 1908.

“Kıbrıs Meselesi”, *Sebilürreşad*, C. XI, S. 273, Temmuz 1958, s. 359-360.

“Rusya Müslümanlarının Muhafaza-i Milliyet Cihadları ve Rusların Buna Mukabelesi”, *Sırat-ı Müstakim*, C. 5, S. 116, 24 Kasım 1910.

“Rusya’da Müslümanlara Tazyikat”, *Sırat-ı Müstakim*, C. 4, S. 103, 25 Ağustos 1910.

Ayvazoğlu, Beşir, *Tanrı Dağı’ndan Hira Dağı’na: Milliyetçilik ve Muhafazakârlık Üzerine Yazılar*, Kapı Yayınları, İstanbul, 2013.

Burak, Osman “Tarih Boyunca Milli Türk Talebe Birliği”, *Milli Gençlik*, Özel Sayı, Ocak 1969.

Büyük Doğu, C. II, S. 21, 3 Mart 1944.

Büyük Doğu, II, S. 29, 17 Mayıs 1946.

Diplomat, “Kıbrıs Davası”, *Büyük Doğu*, Y. 21, S. 1, 30 Eylül 1954.

Doksan Çolak, Çağrı, “Türkiye’de Türkçü–Turancı Düşüncenin Kökleri Ve Irkçılık–Turancılık Davası “, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Trabzon, 2014,

Duman, Doğan&Yorgancılar, Serkan *Türkçülükten İslamcılığa MTTB*, Maarif Yayınları, 2. Baskı, Ankara, 2018.

Eroğlu, Hamza, “Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetini Yaratın Tarihi Süreç ve Son Gelişmeler”, *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, Cilt: XVIII, Sayı: 54, Kasım 2002, s. 735-795.

Fedai, S. 1, Ağustos, 1963.

Fedai, S. 9, Nisan 1964.

Fedai, S.6. Ocak 1964.

Karakoç, Sezai, “Birliğin Gücü”, *Diriliş*, C. 7, S. 79, 19 Ocak 1990.

Kasım, Kamer, “Soğuk Savaş Dönemi Sonrası Kıbrıs Sorunu”, *Akademik Bakış*, C. 1, S. 1, Kış 2007,

Kısakürek, Necip Fazıl “Dış Türkler”, *Büyük Doğu*, Y. 22, C. 1, S. 1, 22 Eylül 1965.

Küçükoğlu, Bayram “Kıbrıs Sorununa Dair Yaklaşım ve Algıların Türk Basınına Yansıması (1954-1974)”, *Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*, S 48, Güz 2011, s. 811-812.

Lewis, Bernard, *Modern Türkiye'nin Doğuşu*, Çev. Metin Kıratlı, 5. Baskı, Türk Tarih Kurumu Basımevi-Ankara 1993.

Milli Gençlik, C. 2, S.1, Aralık 1974, s. 17-24.

Mustafa Kemal Atatürk, *Medeni Bilgiler, Türk Milletinin El Kitabı*, Toplumsal Dönüşüm Yayınları, 2. Baskı, İstanbul, 2010.

Ozan, “İşkenceyle Kıydıkları Ada, Şehidimize”, *Büyük Doğu.*, Y. 21, S. 2, 7 Ekim 1964.

Özdoğan, Günay Göksü: “Turan”dan “Bozkurt”a Tek Parti Döneminde Türkçülük(1931-1946), İletişim Yayınları, İstanbul, 2001.

Özersay Kudret, *Kıbrıs Sorunu: Hukuksal İnceleme*, Ankara Üniversitesi Avrupa Topluluğu Araştırma ve Uygulama Merkezi Araştırma Dizisi No: 32, Ankara, 2009.

Serdengeçti, Y. 12, S. 32, Mart 1960.

Serdengeçti, Osman Yüksel, *Mabetsiz Şehir, Bir Millet Neden Ağlar*, Bütün Eserleri I, Türk Edebiyatı Vakfı Yayınları, 7. Baskı, İstanbul, 2016.

Serdengeçti, Y. 3, S. 8, Ekim 1949.

Taylak, Muammer, *Saltanat, II. Meşrutiyet ve I. Cumhuriyet'te Öğrenci Hareketleri*, Başnur Matbaası, Ankara, 1969, s. 253-264.

Tuna, Işıl, “1950-1960 Yıllarında Türkiye'nin Kıbrıs Politikaları”, *Uluslararası Boyutlarıyla Kıbrıs Meselesi ve Geleceği Uluslararası Sempozyumu*, Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara, 2016, s.85-91.

Tüzün, Süleyman “İkinci Dünya Savaşı Yıllarında Türk İç Politikasında Dış Türkler Meselesi 1939-1945)”, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi Atatürk İlke ve İnkılapları Enstitüsü, Ankara, 1998.

Ulus, 10 Ocak 1963.

Vatansever, Müge “Kıbrıs Sorununun Tarihi Gelişimi”, *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 12, Özel S. 2010, 2012, s. 1526.

Yeniden Milli Mücadele, , S. 9, 31 Mart 1970.

Yeniden Milli Mücadele, S. 30, 25 Ağustos 1970.

Yeniden Milli Mücadele, S. 34, 22 Eylül 1970.